

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАВОД ЗА ИНТЕЛЕКТУАЛНУ СВОЈИНУ

ОСНОВНЕ НАПОМЕНЕ О ЗАКОНУ О ОПТИЧКИМ ДИСКОВИМА

1. Разлози доношења Закона о оптичким дисковима

У овом тренутку, у нашој земљи оптички дискови су најчешће коришћен медиј за нелегално умножавање ауторских дела и предмета сродних права, а степен физичке пиратерије један је од највиших у Европи. У настојању да се избори са тим проблемом наша земља је донела Закон о оптичким дисковима којим се успоставља државна контрола над производњом и прометом оптичких дискова и њихових производних делова. Основни циљ доношења овог закона јесте да се борба против кршења права интелектуалне својине, у првом реду ауторског и сродних права, учини ефикаснијом и да се степен физичке пиратерије у Србији смањи.

2. Значење техничких појмова

Закон о оптичким дисковима садржи бројне техничке изразе чије значење није блиско просечном читаоцу. Стога су у Закону о оптичким дисковима¹ дате дефиниције одређених техничких појмова који су нераздвојан део процеса производње оптичких дискова. Ту се као најважнији издвајају: *оптички диск*, *стампер* и *произвођачки код*.

Оптички диск је телесни носач на који се електронским путем складиште подаци у дигиталном облику. CD, DVD, Blue Ray и тако даље, само су неки од најпопуларнијих формата оптичких дискова са којима смо сви фамилијарни и који се у Србији данас највише користе.

Стампер је “основни” примерак оптичког диска на основу којег се касније врши умножавање његових идентичних реплика. У свакој фабрици за производњу оптичких дискова постоји посебан уређај који се назива Laser Bean Recorder (слика 1) и у том уређају се прави споменути *стампер* (слика 2). Стампер (од енглеске речи: Stamp, што значи *печат*), као што му и сам назив каже, представља основни примерак оптичког диска, на којем се налази снимљена музика, филм, различити научни или забавни садржаји и тако даље, и према којем се касније, у посебним калуповима, израђују његове идентичне копије. Сваки музички или филмски CD или DVD који купимо у промету, заправо је “копија” *стампера*. Стампер би могао да се упореди са оним што у вајарству чини глинени калуп неке скулптуре. Тај глинени калуп, који је вајар начинио, служи за изливање скулптура у бронзи, његових идентичних реплика. Исти је и смисао *стампера* у производњи оптичких дискова.

¹ Члан 2. Закона о оптичким дисковима

Слика 1

Слика 2.

Произвођачки кодови служе да заинтересованом лицу пруже информације о томе где је фабрика у којој се налази ласер бин рекордер и где је фабрика у којој се налазе *калупи* у којима је оптички диск умножен. Прецизније, у процесу производње оптичких дискова, на сваки поједини оптички диск утискују се две врсте произвођачких кодова: 1) LBR SID код који означава *ласер бин рекордер* у којем је произведен *стампер* (слика 3), и 2) Маулд SID код који означава *калуп* на којем је оптички диск умножен (слика 4). На тај начин сваки произведени оптички диск добија уникатно обележије, два произвођачка кода, на основу којих надлежни државни службеници и свако друго заинтересовано лице, могу лако да утврде у којој су фабрици оптички дискови произведени и умножени и што је најважније: да ли је реч о легално произведеним и умноженим оптичким дисковима или не.

Слика 3. LBR SID код IFPI L041

Слика 4. Маулд SID код IFPI 2U3Q

Закон о оптичким дисковима не регулише производњу и промет “празних” оптичких дискова, већ искључиво производњу и промет оптичких дискова са *снимљеним садржајем*. За потребе разумевања овог Закона, веома је важно имати у виду да се процес производње оптичких дискова не одвија тако што фабрика прво купи “празне” оптичке дискове у слободној продаји, па онда на њима снима одређени садржај, већ се у фабрици одвија *производња* оптичких дискова у правом смислу те речи. У посебним калуповима заиста се *израђују*, уз помоћ одређене технологије и од одређених материјала, готови оптички дискови са снимљеним садржајем. Празни оптички дискови ће моћи, као и до сада, да се користе искључиво за приватне потребе, на пример, за нарезивање приватних фотографија, радних материјала и томе слично. Оптички дискови са снимљеним садржајем мораће обавезно да буду снабдевени *произвођачким кодовима* или ће, у супротном, бити третирани као нелегални.

3. Услови за производњу оптичких дискова

Од дана ступања на снагу Закона о оптичким дисковима производњу оптичких дискова у Србији може да обавља само оно правно лице или предузетник који поседује

произвођачки код и лиценцу добијену од стране Завода за интелектуалну својину. Произвођачки код и лиценца добијаће се под унапред предвиђеним условима.²

Форма и техничке карактеристике произвођачких кодова (SID кодова) су унапред задате и њих су утврдиле Међународна федерација дискографске индустрије (IFPI-International Federation of Phonographic Industry) и Филипс Интернешнл Б.В. (Philips International B.V). Реч је о међународном стандарду, комбинацији бројева и слова која се на тачно одређен начин утискује на сваки оптички диск са снимљеним садржајем како би се знало у којој фабрици је тај оптички диск произведен или умножен (погледати слике 3 и 4). Више од 80% фабрика оптичких дискова у целом свету примењује програм произвођачких кодова и свака од њих има свој јединствени произвођачки код.

Лиценцу за производњу оптичких дискова и производних делова издаје Завод за интелектуалну својину.³

Производњом оптичких дискова може да се бави само оно правно лице или предузетник који буде регистрован за обављање те делатности. Поред тога, неопходно је да то лице поседује произвођачки код и просторије у којима ће обављати производњу, такозване лиценциране просторије. Најзад, подносилац захтева за добијање лиценце мора да достави и доказ да није правноснажно осуђиван за кривична дела или привредне преступе којима се вређају права интелектуалне својине и који га чине недостојним вршења делатности производње оптичких дискова.

Лиценца се издаје решењем које је коначно у управном поступку, важиће две године од дана подношења захтева, након чега ће моћи да се продужава неограничен број пута.⁴ Међутим, приликом обнове лиценце за производњу оптичких дискова или производних делова, Завод ће испитивати исте оне услове које испитује и приликом првог издавања лиценце. Ово је разумљиво будући да за две године колико траје издата лиценца, околности под којима је издата могу и да се промене, па је неопходно да их Завод поново провери.

4. Одбијање издавања лиценце

Лиценца за производњу оптичких дискова не може да буде издата лицу које је компромитовано кршењем норми о заштити интелектуалне својине и чија је кривица потврђена правноснажном судском пресудом.⁵ Будући да је појам *интелектуалне својине* веома широк и да обухвата широк спектар различитих субјективних права, на пример, *патент, жиг, индустријски дизајн* и тако даље, поред услова да се ради о кршењу интелектуалне својине, Закона поставља и један додатан услов: да је дело такве природе да подносиоца захтева за добијање лиценце за производњу оптичких дискова чини *недостојним* за обављање те делатности. Ту би, на пример, спадало кривично дело *неовлашћеног умножавања* туђег ауторског дела из члана 199. Кривичног законика Републике Србије. Наиме, производња оптичких дискова у највећем броју случајева представља чин *умножавања* ауторских дела и предмета сродних права. Онај који је незаконито умножавао туђа ауторска дела или туђе фонограме (право произвођача фонограма на произведени фонограм је право сродно ауторском праву), и чија је кривица потврђена правноснажном судском одлуком, не може касније од државе да добије дозволу да ту делатност настави да обавља легално. С друге стране, повреда нечијег патента, која такође спада у повреде права

² Чланови 3-8. Закона о оптичким дисковима

³ Члан 6. Закона о оптичким дисковима.

⁴ Члан 5, 10. и 11. Закона о оптичким дисковима

⁵ Члан 9. Закона о оптичким дисковима

Основне напомене о Закону о оптичким дисковима

интелектуалне својине, најчешће нема непосредне везе са *производњом оптичких дискова* и не може се сматрати за дело које произвођача оптичких дискова чини недостојним за обављање те делатности. На тај начин из ове врсте делатности биће искључени сви они који су морално неподобни да се њоме баве.

4. Обавезе носиоца лиценце

Произвођач оптичких дискова, добијањем лиценце стиче низ обавеза.⁶ Једна од њих је и обавеза да “предузме разумне мере како би утврдио да је наручилац оптичких дискова и/или производних делова овлашћен да на нарученим оптичким дисковима или производним деловима репродукује материјал заштићен ауторским или сродним правом”.

Ова одредба треба да пружи додатну сигурност произвођачу оптичких дискова да неће бити одговоран за евенетуалну производњу оптичких дискова са нелегално снимљеним материјалом. Наиме, и сада је уобичајена пракса да произвођач оптичких дискова закључи, примера ради, “Уговор о производњи носача звука и слике” са издавачем, и да у тај уговор унесе одредбу према којој наручилац посла, односно издавач, гарантује да поседује сва неопходна права за искоришћавање дела која ће бити снимљена на оптичком диску. Такође, он гарантује произвођачу оптичких дискова да ће му пружити сву потребну заштиту у случају било каквог правног узнемиравања од стране трећих лица у вези са ауторским правом на снимљеном садржају. Наиме, *разумна мера* коју треба да предузме произвођач оптичких дискова, са циљем да утврди да наручилац посла не крши ауторска права, значи да захтева од наручиоца посла, односно од издавача, све релеватне податке о томе по ком основу се ауторски садржај снима и умножава на оптичким дисковима. За тачност тих података, међутим, неће одговарати произвођач оптичких дискова, већ наручилац посла. На овај начин се уводи већа транспарентност у поступак снимања и умножавања оптичких дискова а правна сигурност актера тог поступка се повећава.

5. Привремено и трајно одузимање лиценце

Одузимање лиценце, привремено или трајно, обавља орган који је издао лиценцу, а то је Завод за интелектуалну својину.⁷ Тај поступак водиће се по службеној дужности. Разлози за привремено или трајно одузимање лиценце подразумевају постојање кривичног дела или привредног престапа којима се вређају права интелектуалне својине и који доводе у питање професионални морал носиоца лиценце чинећи га недостојним да се бави послом производње оптичких дискова.

У случају трајног одузимања лиценце, Завод доноси решење којим се лиценца поништава. Оваква одлука Завода резултат је скривљеног понашања носиоца лиценце па је због тога и санкција тако озбиљна. С друге стране укидање лиценце врши се по захтеву носиоца лиценце, или по службеној дужности када Завод утврди да је носилац лиценце престао да обавља своју делатност. У овом случају правна ситуација се само изједначава са фактичком. Решење о укидању лиценце делује само за убудуће.

6. Обавеза обележавања оптичких дискова произвођачким кодовима

У фабрикама за производњу оптичких дискова у Србији, програм примене произвођачких кодова ће доношењем овог закона постати обавезан. Носилац лиценце неће смети да производи оптичке дискове са снимљеним садржајем без произвођачких кодова.⁸ У

⁶ Члан 12. Закона о оптичким дисковима

⁷ Чланови 13. и 14. Закона о оптичким дисковима

⁸ Члан 17. Закона о оптичким дисковима

великом делу свету примена програма SID кодова није обавезна, али и поред тога чак 80% фабрика оптичких дискова у свету примењује овај програм, јер их то чини конкурентнијим, привлачнијим за наручиоце посла. Један аутор или произвођач фонограма радије ће поверити умножавање свог ауторског дела или предмета сродног права фабрици која примењује програм SID кодова, јер му то гарантује бољу заштиту од пирата, него фабрици која такав програм не примењује.

Такође, Законом о оптичким дисковима је предвиђена забрана стављања у промет оптичких дискова без произвођачких кодова. Оптички дискови који не садрже произвођачке кодове, без обзира где су произведени, без обзира да ли су у датој земљи произведени легално или не, неће моћи да се продају на тржишту Србије.⁹

7. Сарадња тржишне инспекције и надлежног царинског органа

Законом о оптичким дисковима установљава се активна сарадња између Управе царина и Тржишне инспекције у погледу контроле увоза оптичких дискова и опреме која се користи за њихову производњу. Чињеница увоза оптичких дискова и производних делова ће бити обавезно евидентирана од стране царинских органа власти и о томе ће у прописаном року бити обавештена Тржишна инспекција. Тржишна инспекција ће у законом остављеном року извршити додатан надзор над увезеном робом. Тако се овом одредбом успоставља двострука контрола над увезеним оптичким дисковима: од стране Управе царина и од стране Тржишне инспекције. Циљ је разумљив: да се могућност увоза нелегалних оптичких дискова са снимљеним садржајем сведе на најмању могућу меру.

8. Казнене одредбе

Закон о оптичким дисковима предвиђа низ обавеза на страни носиоца лиценце.¹⁰ Непοштовање тих обавеза сматраће се за прекршај за који је предвиђена новчана казна чија висина зависи од тога ко је учинилац прекршаја. На пример, стављање у промет оптичких дискова са снимљеним садржајем који нису обележени одговарајућим произвођачким кодом је прекршај за који је прописана новчана казна у износу од 100.000 до 2.000.000 динара ако је учинилац правно лице, а ако је учинилац предузетник, онда се новчана казна креће у распону од 50.000 до 500.000 динара. Одговорност за извршени прекршај по основу Закона о оптичким дисковима, не искључује међутим истовремену одговорност носиоца лиценце и по другим основама. За постојање прекршајне одговорности по основу Закона о оптичким дисковима биће довољно да неко у промет пушта оптичке дискове без произвођачких кодова, без обзира да ли је ауторски материјал на тим оптичким дисковима снимљен легално или не. Чак иако је, примера ради, музика на неком оптичком диску снимљена уз сагласност композитора, дакле потпуно легално, и тада ће постојати прекршајна одговорност лица које врши промет таквих оптичких дискова, ако такав оптички диск није обележен произвођачким кодом. Ако је материјал на оптичком диску који нема произвођачки код, снимљен нелегално, ако је у питању пиратска музика, софтвер, филмови и тако даље, поред Закона о оптичким дисковима, примењиваће се и релевантне одредбе Закона о ауторском и сродним правима и одредбе Кривичног законика.

9. Очекивани ефекти Закона о оптичким дисковима

Примена овог Закона утицаће на више друштвених група. Ту пре свега спадају произвођачи оптичких дискова. Лица која буду желела да се баве производњом оптичких

⁹ Члан 22. Закона о оптичким дисковима

¹⁰ Члан 24. Закона о оптичким дисковима

Основне напомене о Закону о оптичким дисковима

дискова у Србији, мораће, поред осталог, од Завода да добију лиценцу за рад и произвођачке кодове. Примена програма *произвођачких кодова* од стране произвођача оптичких дискова у Србији биће обавезна-услов без којег неће моћи легално да обављају своју делатност.

Највећу корист од доношења овог закона ће имати аутори и носиоци сродних права (интерпретатори, произвођачи фонограма, произвођачи видеограма и тако даље). Мања стопа физичке пиратерије значиће и већу продају легалних издања па тиме и повећање прихода аутора и носилаца сродних права.

Најзад, одлучно спровођење Закона о оптичким дисковима утицаће значајно и на кориснике ауторских дела. Искоришћавање било ког предмета заштите (музике, филма, рачунарског програма и тако даље) уз помоћ нелегално умножених примерака оптичких дискова и сада је по члану 208. Закона о ауторском и сродним правима недозвољено и представља повреду права. Међутим, доношењем овог Закона, корисници ауторских дела, на пример, радио и телевизијске станице, хотели, занатске радње и тако даље, укратко, сви они који у свом раду користе оптичке дискове са снимљеним садржајем, трпеће већи притисак да своје фонотеке и видеотеке легализују, ако то до сада нису учинили. Надлежним службеницима који буду контролисали рад корисника ауторских дела и предмета сродних права, биће лако да установе да ли се користе легални или нелегални оптички дискови провером да ли су ти дискови снабдевени произвођачким кодовима или не.